

ДИДАКТИЧНИЙ ВИМІР ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

Гоцуляк В. В. Історія, її методологія і історіографія як наукові та навчальні дисципліни : навчальний посібник. – Черкаси: видавець Третяков О.М., 2016. – 732 с.

Незаперечним фактором розвитку сучасного українського суспільства є зростання ролі історичної науки як фактору формування національної свідомості і патріотизму. Цілком слушно автор наголошує на тому, що «історична наука у цілому, актуалізуючи історичну пам'ять сприяє створенню сучасної системи культурних і духовних цінностей» [с. 3]. Саме з таких позицій підготовлений навчальний посібник, який має чітку структуру й складається з «Передмови», двох розділів (другий містить 10 глав), та «Висновків». У передмові окреслені завдання і серед них наголошено, про «необхідність дати відсіч спробам фальсифікації української історії та нав'язування українському суспільству давно збанкрутілих «цінностей руського світу» [с. 3–4]. До того ж автор наголошує, що сучасний підручник з історії України має відповідати сучасними вимогам, виходячи з того, що історичне знання має виконувати пізнавальну та навчальну функції [с. 5].

Заслужують на виокремлення цікаві роздуми про сучасну дидактичну літературу з історії, які підкорені думці про те, що це, перш за все, потрібна «... принципова орієнтація на розвиток творчої особистості, розумової активності, творчого мислення, здібностей до адекватної діяльності у нових умовах» [с. 9]. Навіть ці декілька цитат дають зрозуміти спрямованість посібника, а творче і вдумливе ознайомлення з репрезентованими у ньому науковими й дидактичними образами важливих галузей історичної науки, на які наголошує автор «допоможе успішно закріпити набуті знання, розширити світоглядний й теоретичний рівень майбутнього історика та науковця» [с. 16]. Характерним є те, що автор у «Передмові» і до кожної глави подає у «Примітках» значний масив літератури, який кількісно становить більш як 2,5 тис. найменувань.

Значне наукове і дидактичне навантаження має розділ I «Світоглядні орієнтири, мотиви, обрії творчості і навчання та науковий апарат історика» [с. 21–78] де міститься низка оригінальних і, насамперед, історіософсько-методологічних та історіографічних рефлексій, які розкривають складові творчості історика. У підсумку наголошується на тому, що саме у сучасному інформаційно-понятійно насиченому та методологічно оснащеному інтелектуальному просторі зобов'язана рухатися новітня історична й історіографічна думка, яка має відповідати загальноєвропейській і світовій науковим парадигмам й евристичним можливостям.

Другий розділ «Історична наука. Всесвітня історія, методологія історії, історіографія всесвітньої історії, сучасна світова історіографія, історія України, українська історіографія у науковому та навчальному вимірах» – складає основну частину посібника [с. 79–720]. У дев'яти главах чітко й послідовно розкрито науковий і дидактичний потенціал, який містить історична наука, всесвітня історія, історія в системі освіти [с. 79–148]. Окрема глава присвячена методології історії, курсу «Методології історії» у вузах. Водночас В. В. Гоцуляк, де це потрібно, наводить зміст навчальних програм, як і у цьому випадку «Навчальна програма курсу «Методологія та організація наукових досліджень». П'ята глава висвітлює тему «Історіографія, як термін, поняття та дисципліна» [с. 182–184] де науково й у симетричному ракурсі, узагальнено сучасні уявлення про цю галузь історичної науки.

Наступна шоста глава містить дидактичний вимір історії світової історіографії, основи курсу «Історіографія світової історії», змістовну наповненість курсу «Історія історичної науки» у вищій школі, основи курсу «Сучасна світова історіографія» та навчальні програми курсів «Історіографія світової історії» і «Сучасна світова історіографія» [с. 184–324]. У такому ж науково-дидактичному аспекті автор у наступній главі репрезентує для бакалаврів і магістрів – історію України [с. 324–389]. Особливий інтерес становить зміст 8 глави, де йдеться про історичну науку України як складову історії історичної науки. У цьому контексті автор звертає особливу увагу на таку важливу складову історичного пізнання, як історична думка про українську історіографію та її представників і подає матеріали для самостійного опрацювання курсів: «Українська історична наука» і «Українська історіографія». У його науковому і дидактичному полі зору знаходяться також теоретичні аспекти, а також стан, особливості й характерні риси сучасної української історіографії.

Примітним є те, що В. В. Гоцуляк переважно посилається на наявну й особливо новітню літературу з піднятих питань. За потреби залишає свої думки й судження стосовно багатьох

питань історичного пізнання і при можливості подає мікро образи складових історіографії та історичної науки. Ілюстрацією цього, наприклад, є глава 9: «Наукове товариство ім. Т. Шевченка – неофіційна академія наук європейського взірця» [с. 507–537]. Загалом завершує другий розділ глава 10, де наведено методичні вказівки до опрацювання програмного матеріалу курсів: «Українська історіографія» і «Сучасна українська історіографія», які безпосередньо читаються самим професором майбутнім бакалаврам та магістрам-історикам.

У «Післямові» [с. 721–730] автор вказує на те, що «в сучасних умовах суспільствознавча освіта виступає своєрідною серцевиною моральності, патріотичності, правової культури і поведінки, формування честі й гідності у молодого покоління» [с. 721]. З цим твердженням важко не погодитися, як зокрема із тим, що «через конкретний історичний та історіографічний матеріал, приклади гідні наслідування героїчних учинків, діянь народів світу й всього українського, виховується почуття шани, любові, гордості за свою Вітчизну. Це почуття гордості до своїх видатних предків, їх боротьби за Україну, її незалежність та державність студент пронесе через усе своє життя» [с. 721–722]. З упевненістю можна стверджувати що увесь узагальнений, зібраний, синтетично проаналізований у цьому виданні матеріал саме й послуговується цій меті. На цьому знов-таки наголошує професор В. В. Гоцуляк у заключному акорді видання, де зазначає, що: «Студент-історик, довідавшись про процеси генези й розвитку світової історії, її методології й історіографії, у тому числі української, ясніше усвідомить культурні та внутрішні передумови розвитку історичних знань, взаємодію наукового суспільно-політичного вимірів історичної та історіографічної думки» [с. 730].

Безумовно, у будь якій праці, а тим більше на сторінках роботи з методології і історіографії, можна знайти з чим не погоджуватися, оскільки занадто багато думок, концепцій та підходів розглядає науковець. У даному випадку, відсторонившись від наукового педантизму та виходячи із ознайомленого матеріалу, слід відзначити, що навчальний посібник виконано на належному науково-методичному рівні і є прикладом інтелектуального та дидактичного осягнення історії, її методології та історіографії у світовому та українському вимірі. Відтак, підготовлене видання В. В. Гоцуляком стане корисним студентам, що навчаються за спеціальністю «Історія», магістрам, аспірантам, викладачам-історикам, а також усім, хто цікавиться історичними, методологічними та історіографічними аспектами історичного пізнання.

Лариса Синявська

Нестуля О. О., Аліман М. В. Борис Мартос і кооперація : монографія. У 2 кн. Кн. 1. Кооперативна діяльність Б. Мартоса / О. О. Нестуля, М. В. Аліман ; за ред. О. О. Нестулі. – Полтава : ПУЕТ, 2017. – 233 с.

Модерна господарська самоідентифікація України передбачає, як одне із засадничих завдань, наукове осмислення національної господарської традиції, у якій кооперація посідає важливе місце. Українська кооперативна думка, як невід’ємна складова цієї традиції, що донедавна замовчувалася у вітчизняній економічній науці, представлена цілою плеядою вчених європейського рівня. Одне із чільних місць серед цієї плеяди посідає Борис Мартос. У роки національно-визвольних змагань, увійшовши до складу Генерального секретаріату Центральної Ради, разом із М. Туган-Барановським, М. Стасюком, і П. Христюком, Б. Мартос був активним діячем кооперативного руху. У кооперації він вбачав ту економічну систему і суспільну базу, на якій мала будуватися українська державність.

Актуальність монографії О. О. Нестулі та М. В. Алімана «Борис Мартос і кооперація» полягає в тому, що вона обумовлена об’єктивною потребою правдивого відтворення особливостей розвитку кооперативного руху, а також великим громадським і науковим значенням становлення та функціонування цього руху на фоні соціально-економічних і політичних змін в Україні першої половини ХХ ст., використання їх здобутків на сучасному етапі. Особливе значення має і той факт, що за допомогою вдало реалізованого в монографії біографічного підходу у новому світлі постає й історія кооперації, її потужна роль як освітнього, наукового і культурного явища, що діяв на українських теренах у першій половині ХХ ст.

Найважливіша позиція, якою керувалися автори монографічного дослідження – це системний і узагальнюючий аналіз наукової спадщини визначного вченого та громадського діяча. А досвід дослідження таких постатей як Борис Мартос, з його різнобічною